

ಹೊಸಕೋಟೆಯ ಕೊಂಡ್ರಹಳ್ಳಿ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ: ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

ಡಾ. ಸುಷ್ಮಾ ಹೆಚ್

ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಮಹಿಳಾ ಕಾಲೇಜು, ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರ.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಲೂಕಾದ ಹೊಸಕೋಟೆಯ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಿಂದ 27 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರವಿದ್ದು, ಹಳೆಯ ಮದ್ರಾಸ್ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಹೊಸಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶವು ಗಂಗರು, ನೊಳಂಬರು, ಚೋಳರು, ಹೊಯ್ಸಳರು, ಸಗಟೂರು ಪ್ರಭುಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ರಣದುಲ್ಲಾಖಾನನ ದಾಳಿ ನಂತರ ಇಡೀ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಆಡಳಿತ ಸ್ವರೂಪವು ಬದಲಾವಣೆಯಾಯಿತು. ಷಹಾಜಿಯು ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಜಹಗೀರಾಗಿ ಪಡೆದಾಗ ಹೊಸಕೋಟೆಯು ಈ ಜಹಗೀರಿನ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಿಮುಕ್ತೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮರಾಠ ಶೈಲಿಯ ದೀಪಸ್ತಂಭ ಹಾಕಿಸಲಾಯಿತು. ಹೊಸಕೋಟೆ ಪ್ರದೇಶವು ಶಿವಾಜಿಯ ಸ್ವರಾಜ್ಯನ ಭಾಗವಾಗಿಯೂ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ, ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ಕೊಂಡ್ರಹಳ್ಳಿ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಹೊಸಕೋಟೆ ತಾಲೂಕು ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಹದಿನೈದು ಕಿ.ಮೀ. ದೂರವಿರುವ ಕೊಂಡ್ರಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವೇ ಪ್ರಮುಖ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕೊಂಡಿ. ಕ್ರಿ.ಶ.1566ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಎಂದು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೊಸಹಳ್ಳಿಯು ಕೈವಾರ ನಾಡಿನ ನಂದಕುಳಿ¹, ನಂದಿಗೋಳಿಯ² ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ.950 ನೊಳಂಬರ ಶಾಸನವೇ ಈ ಊರಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನ. ನೊಳಂಬರು ಕ್ರಿ.ಶ.735ರಿಂದ 1054ರವರೆಗೂ ಹೊಸಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಕೋಲಾರದ ಕೆಲಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೈವಾರನಾಡು ಮತ್ತು ನಕ್ಕುಂಡಿನಾಡಿನ ಆಡಳಿತಗಾರನಾದ ಈರಿವ ನೊಳಂಬರಾಜನು, ನೊಳಂಬ ದೊರೆ ಅಯ್ಯಪ್ಪನ ಎರಡನೇ ಮಗ ನಂದಿಗೋಳಿಯ ಗಾವುಂಡ

¹ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ (1894). ಎಫಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಕ. ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಮುದ್ರಣಾಲಯ. Ht-33, AD-1566

² ಅದೇ. Ht-37, AD-950

Please cite this article as: ಸುಷ್ಮಾ ಹೆಚ್ (2024). ಹೊಸಕೋಟೆಯ ಕೊಂಡ್ರಹಳ್ಳಿ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ: ಒಂದು ಅವಲೋಕನ. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರಿಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, ಸಂಪುಟ-5, ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ-2. ಪು.ಸಂ. 14-21.

ಮಿಯ-ಬಸಪ್ಪನಿಗೆ, ತನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಡುವ ಕೈವಾರನಾಡು ಮತ್ತು ನೆಕ್ಕುಂದಿನಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾನೆ³ ಎಂದು ಕ್ರಿ.ಶ.950ರ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ.1065ರ ರಾಜಮಹೇಂದ್ರ ದೇವನ ಶಾಸನವು ಹೊಸಹಳ್ಳಿಯ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ನಿರ್ಮಾಣದ ನಿಖರ ಮಾಹಿತಿಯು ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.⁴ ವಿಜಯರಾಜಮಂಡಲನ ಕೈವಾರನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದ ನಂದಕುಳಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕಣವಯ್ಯನ್ ಈರುಗಯ್ಯನು, ಈರುವಿ-ಸಂದಿರಿ-ಈರುಗೇಶ್ವರಂ ಅಲಿಯಾಸ್ ಸೋಮೇಶ್ವರಂ-ಉದ್ಯಯಾರ್‌ನನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಕಾಪಾಲಿಕ ಗುರು ಅಘೋರಶಿವನ್‌ಗೆ ಈ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾದ ದಾನದ ಉಸ್ತುವಾರಿಯನ್ನು ವಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಾಸನವು “ಕಣವಯ್ಯನ್-ಈರುಗಯ್ಯನ್ ಅಲಿಯಾಸ್ ಗಾಂಧಾರ-ಮಾನಿಕ್ಕ-ಬ್ರಹ್ಮ-ಮಾರಯ್ಯನ್, ವಿಜೈಯ-ರಾಜೇಂದ್ರ-ಮಂಡಲನ ಕೈವಾರ ನಾಡಿನ ನಂದಕುಳಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಈತ ಈರುವಿ-ಸಂದಿರಿ-ಈರುಗೇಶ್ವರಂ ಅಲಿಯಾಸ್ ಸೋಮೇಶ್ವರಂ-ಉದ್ಯಯಾರ್‌ಗೆ ಕಾಣಿಕೆಗೆ, ಸುಟ್ಟ ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪೂಜೆಯ ಖರ್ಚುಗಳಿಗೆ ತಿರುವಿಯೂರ್ ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಅಲಿಯಾಸ್ ಅಘೋರಶಿವನ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ದಾನ ನೀಡಿದ್ದಾಗಿ” ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.⁵ ಅಘೋರಶಿವನ್ ಸದಾಶಿವ ಪಂಡಿತನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜಯಗೊಂಡ ಸೋಲಿ-ಮಂಡಲನ ಪರಂಬನಪಟ್ಟಿಯ ಜಯಗೊಂಡ ಸೋಲಪುರಂನ ತಿರುವೊರನಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವನ ಮಠವಿದೆ.⁶ ಗ್ರಹಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇವ ಸೋಮೇಶ್ವರಂ-ಉದ್ಯಯಂಗ್ಗೆ 150 ಮಿಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ದಾನ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ಶಾಸನೋಕ್ತವಾಗಿ ದೊರೆತ ಕಾಪಾಲಿಕ ಪ್ರಭಾವದ ಏಕೈಕ ದೇವಾಲಯ ಇದಾಗಿದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯು ತಿರುವಿಯೂರ ಪರಂಜ್ಯೋತಿ ಅಲಿಯಾಸ್ ಅಘೋರಶಿವನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕೋಲಾರ-ಹೊಸಕೋಟಿಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಮುಖ ಕಾಪಾಲಿಕ ಪ್ರಭಾವದ ಸ್ಥಳಗಳೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಕೋಲಾರಮ್ಮ ದೇವಾಲಯ ಕಾಪಾಲಿಕ ಶಾಕ್ತ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿನ ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರ ಮಣ್ಣಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಬಲಿಯ ಆಚರಣೆಗಳು, 11ನೇ ಶತಮಾನದ ಅಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನರಬಲಿಯ ಆಚರಣೆ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೋಲಾರ ಬಳಿಯ ಸೀತಿಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಭೈರವ ದೇವಾಲಯವಿದ್ದು ಬಲಿಯ ಆಚರಣೆ ಇಂದಿಗೂ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದೂ ಸಹ ಕಾಪಾಲಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಕೋಲಾರಕ್ಕೆ ಬಲು ಸಮೀಪವಿರುವ ಹೊಸಹಳ್ಳಿಯು ಕಾಪಾಲಿಕ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತೆನ್ನುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕುವಂತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ‘ಅಘೋರಶಿವ’ ಕಾಪಾಲಿಕ ಯತಿಯ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ‘ಸುಟ್ಟ ನೈವೇದ್ಯ’ ಎಂಬ ಪದ

³ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ (1894). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. Ht-37, AD-950

⁴ ಅದೇ. Ht-36, AD-1065

⁵ ಅದೇ. Ht-36, AD-1065

⁶ ಅದೇ. Ht-36, AD-1065

ಬಳಕೆಯಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ದಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ-ಅಮವಾಸೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಪೂರ್ತಿ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಪಾಲಿಕ ಆರಾಧ್ಯ ದೈವವಾದ ಬೈರವನ ದೇವಶಿಲ್ಪ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಶಾಕ್ತ ಕುರುಹಾಗಿ ದುರ್ಗಿಯ ಶಿಲ್ಪವೂ ಇದೆ.

ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈರವಿ-ಸಂದಿರ-ಈರುಗೇಶ್ವರಂ ಅಲಿಯಾಸ್ ಸೋಮೇಶ್ವರ-ಉದೈಯರ್ ಎಂದು ದೇವವನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ದಾನ ಶಾಸನ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಈರುಗಯ್ಯನು ಈ ಲಿಂಗವನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದ್ದು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಈರುಗೇಶ್ವರಂ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. 10-11ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬದ ಯಾರಾದರೂ ಮುನಿಗಳು ಕಾಲವಾದರೆ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿ ಲಿಂಗ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಈರುಗೇಶ್ವರಂ, ಈರುಗಯ್ಯನ ಕುಟುಂಬದ ಸಮಾಧಿ ದೇವಾಲಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಸಮಾಧಿ ದೇವಾಲಯಗಳು ತಾಂತ್ರಿಕ ಆಚರಣೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಳಪಟ್ಟು ಕಾಪಾಲಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. 11ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಪಾಲಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ದೇವಾಲಯ ಕ್ರಿ.ಶ.1562ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದೆ.⁷ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪುರೋಹಿತ ಹರಿಯಪ್ಪ, ಜಿನಜಿಯನ ಮಗ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ ಮತ್ತಿತರರು ಸೇರಿ ಕಪ್ಪಯ್ಯ ಪುರುಷನಿಗೆ ನೀಡಲಾದ ಶಾಸನ ಇಲ್ಲಿದೆ. 11ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಪಾಲಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಈರುಗೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದ ದೇವನು 13ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಾಪಾಲಿಕರು ನಶಿಸಿಹೋದಂತೆ ನಿಧಾನವಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಪರಂಪರೆಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಧರ್ಮೇಶ್ವರನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ.1410ರ ತಾಮ್ರಶಾಸನ ಹೇಳುವಂತೆ ಈ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವನ್ನು ಪಾಂಡವರ ಧರ್ಮರಾಯನು ಹಾಕಿಸಿದನು.⁸ ಈ ಸ್ಥಳವು ಮಹಾಭಾರತದ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆ ಕಥಾನಕ ನಡೆದ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಸ್ಥಳೀಯರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ದೇವಾಲಯದ ಎದುರಿಗೆ ಇರುವ ಕಲ್ಯಾಣಿಯೇ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆ ಕಥನವು ನಡೆದ ವಿಷ ಸರೋವರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮರಾಯ ಇಲ್ಲಿ ಲಿಂಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈರುಗಯ್ಯನಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ.1065ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಕ್ರಿ.ಶ.1410 ಹೊತ್ತಿಗೆ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಕಾಪಾಲಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಈ ದೇವಾಲಯ ವೀರಶೈವ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಬದಲಾದದ್ದನ್ನು ಈ ಅಂಶ ವಿಷದಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ.1562ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಕರ ಪ್ರಸ್ಥಾಪನೆಯಿದೆ.⁹ ಕಾಳಾಮುಖ ಗುರುಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾನಗಳೆಂದೂ, ಆ ದೇವಾಲಯದ ಆಗು-ಹೋಗುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕರ್ತವ್ಯ ಹೊತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಸ್ಥಾನಿಕ(ಸ್ಥಾನಪತಿ) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ 16ನೇ ಶತಮಾನದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಾಳಾಮುಖರು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಶಿಸಿಹೋದರು. ನಂತರ ಸ್ಥಾನಿಕ ಪದ ದೇವಾಲಯದ ಉಸ್ತುವಾರಿವಹಿಸಿಕೊಂಡವರ (ವಹಿಸಿಕೊಂಡವರ ಗುಂಪ)ನ್ನು ಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಬೋಧಿಸಲು

⁷ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ (1894). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. Ht-35, AD-1562

⁸ Suryanath U Kamath. (1989). *Bangalore Rural District Gazetteer*. Government Press. P.830

⁹ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ (1894). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. Ht-35, AD-1562

ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. “ದುಂದುಬಿನಾಮಸಂವತ್ಸರ ವೈಶಾಕ ಶು--ಲು--ಶ್ರೀಧರ್ಮೇಶ್ವರರ ಸ್ಥಾನಿಕರಾದ ಹರಿಯಪ್ಪಚೈಣಜೀರವರ ಮಕ್ಕಳು ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಚೈಣಜೀರವರ ಮಕ್ಕಳು, ಅರಿಣಪಯನು ಮಂಚಿಗಯನ ಮಕ್ಕಳು ... ಇತರರು ಕಪ್ಪಯ್ಯ ಪುರುಷತನನಿಗೆ ಧಾರಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಶಾಸನದ ಕ್ರಮವೆಂದರೆ ... ಶಾಸನದ ಮುಂದಿನ ಭಾಗ ತ್ವರಿತವಾಗಿದೆ.¹⁰

ಕ್ರಿ.ಶ.1566ರ ಶಾಸನವು ಹೊಸಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ವೆಂಕಟದಾಸಪ್ಪನ ಕೊಡುಗೆ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಕ್ಷಯ ಸಂವತ್ಸರದ ಶ್ರಾವಣ ಶುಕ್ರವಾರದಂದು ತಾವರೆಕೆರೆಯ ವೀರಯಬೀರೆಯ ಗೌಡರು ಹೊಸಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮುದ್ದನಹಳ್ಳಿಯ ಸ್ಥಾನಿಕ ತಂಮಯಗೌಡರ ಮಗ ಉಚ್ಚಂಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೊಟ್ಟುಕೊಡುಗೆ ಮಾನ್ಯದ ಗದ್ದೆ ಎಂದು ಶಾಸನ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ.¹¹

ಈರುಗಯ್ಯನು ಗ್ರಹಣದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೆರೆ ಎರಿಯ ಕೆಳಗಿನ 150 ಕುಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೋಮೇಶ್ವರಂ ಉದ್ಯಯರ ದೇವನಿಗೆ ದೇವದಾನ ನೀಡಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಹಣಗಳಂದು ಅದರಲ್ಲೂ ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣದಂದು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪೂಜೆ ನೆಡೆಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ದಾನ ನೀಡುವುದಕ್ಕೂ ಇದು ಪ್ರಶಸ್ತ ಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಸುಟ್ಟನೈವೇದ್ಯ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯಪೂಜೆಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗಳ ಉಸ್ತುವಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಅಘೋರಶಿವನು ಸದಾಶಿವ ಪಂಡಿತನ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದು, ಸದಾಶಿವಪಂಡಿತನು ಜಯಗೊಂಡ ಚೋಳಪಂ (ಪೆರುಂಬಸಪ್ಪಡಿ) ತಿರುವೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಠವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು.¹²

ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯ ಈ ದೇವಾಲಯದ ಶಿವಲಿಂಗವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ.1065ರಲ್ಲಿ ನಂದಕುಳಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕಣವಯ್ಯನ್-ಈರುಗಯ್ಯನು ಈರುಗೇಶ್ವರಂ ಅಲಿಯಾಸ್ ಸೋಮೇಶ್ವರಂ-ಉದ್ಯಯಾರ್ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದ್ದಾನೆ.¹³ ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಗುಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ದೇವಾಲಯದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿನ ಗಂಗಶೈಲಿಯ ಕಪ್ಪುಸೋಗೆ ಲಿಂಗವೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಗೊಂಡಿದೆ. ನಂತರ ಕ್ರಿ.ಶ.1410ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ಪಾಂಡವರ ಧರ್ಮರಾಯನು ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದ್ದಾನೆ.¹⁴ ಈರುಗಯ್ಯನಿಂದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಈರುಗೇಶ್ವರಂ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದ್ದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕೆಡವಿ ಹಾಕಿ ಕ್ರಿ.ಶ.1410ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಇರುವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ.

ದೇವಾಲಯದ ವಾಸ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳು

ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗರ್ಭಗುಡಿಗಳಿದ್ದು ಮುಖ್ಯ ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ.1065ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯಾದ ಈರುಗೇಶ್ವರಂ ಲಿಂಗವಿದೆ. ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿ ಮತ್ತು ಗಣೇಶನ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಈ ಗುಡಿಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ.1410ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು. ಗರ್ಭಗುಡಿಗಳು ಎತ್ತರದಲ್ಲಿದ್ದು ಮಂಟಪ

¹⁰ ಬಿ.ಎಲ್.ರೈಸ್ (1894). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ. Ht-35, AD-1562

¹¹ ಅದೇ. Ht-33, AD-1566

¹² ಅದೇ. Ht-36, AD-1065

¹³ ಅದೇ. Ht-36, AD-1065

¹⁴ Suryanath U Kamath. (1989). ಪೂರ್ವೋಕ್ತ.ಪು.880

ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಿದೆ. ಮಂಟಪವು ನಾಲ್ಕು ಸಂಯೋಗ ಕಂಭಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗಾ, ಭೈರವ, ದ್ವಾರಪಾಲಕರ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿವೆ. ಗರ್ಭಗುಡಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ಮಂಟಪವೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ಮುಖಮಾಡಿವೆ. ಮಂಟಪವು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ದ್ವಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಕಂಭಗಳ ಮುಖಮಂಟಪವಿದೆ. ದೇವಾಲಯವು ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪುಸೋಗೆ ಲಿಂಗವಿನ ಗುಡಿ ಇದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಹೊರಗೆ ವಿಷ ಸರೋವರವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಪುಷ್ಕರಣಿ ಇದೆ.

ಅಧಿಷ್ಠಾನ

ಈ ದೇವಾಲಯದ ಅಧಿಷ್ಠಾನವು ಪಾದಬಂಧ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅಧಿಷ್ಠಾನವು ಉಪಾನ-ಜಗತಿ-ಕಂಪ-ತ್ರಿಪಟ್ಟಕುಮುದ-ಕಂಪ-ಪಟ್ಟಿಕಾಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಜಗತಿ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪಟ್ಟಕುಮುದ ಮಧ್ಯೆ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಗಳ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಉಪಾಂಗಗಳು ಇಲ್ಲ. ಇಡೀ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಲ್ಲ. 14ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ದೇವಾಲಯದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವಾಸ್ತು ಅಲಂಕಾರಗಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಾ ದೇವಾಲಯಗಳು ಸರಳ ರಚನೆಗಳಾದವು.

ದೇವಾಲಯದ ಭಿತ್ತಿಯೂ ಗೋಡೆ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಯಾವುದೇ ಕೆತ್ತನೆಗಳು, ಅರ್ಧಕಂಭ, ಕೋಷ್ಟಕಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲ. ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಸ್ತರವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕೇವಲ ಪಟ್ಟಿಕಾವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಷ್ಟೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಆಧುನಿಕ ಹರವಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಊರ್ಧ್ವಮುಖ ಕ್ರಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲ.

ಕಂಭಗಳು

ಈ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರಮುಖ ಆಕರ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಂಭಗಳು. ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಂಯೋಗ ಕಂಭಗಳಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಕಾಂತ ಕಂಭದ ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಿನಲ್ಲಿ ಯಾಲಿ ಕಂಭಗಳಂತೆ ಹಿಂಗ್ಗಾಲುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ಸಿಂಹವಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಉಪಕಂಭ (ಉಪಪಾದ)ಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸುಪ್ರಟಿಕಾಂತ ಸ್ತಂಭಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ತಂಭಗಳು 13ನೇ ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಮುಖ್ಯಸ್ತಂಭದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿನ ಈ ಉಪಸ್ತಂಭಗಳು ಪೂರ್ಣ ಕಂಭಗಳಂತೆ ಪೀಠ, ಅಧಿಷ್ಠಾನ, ದಂಡ, ಲಾಸುಮ, ಮಂಡಿ ಪಲಗೈಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ.

ಮಂಟಪದ ಆಗ್ನೇಯ ಮತ್ತು ನೈಋತ್ಯ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿನ ಕಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆ ಕಥಾನಕದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿವೆ. ಆಗ್ನೇಯ ಮೂಲೆಯ ಕಂಭದ ಕೆಳ ಘನಭದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಯನು ನಿಂತಿದ್ದು, ಮರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಕ್ಷ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಮೇಲಿನ ಘನಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಭೀಮನೂ ಅದರ ಮೇಲಿನ ಘನಭದಲ್ಲಿ ನಕುಲ ಸಹದೇವರು ಸತ್ತು ಮಲಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಕಂಭದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮುಖಮಾಡಿದ ಘನಭದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಯನು ಸರ್ಪದಿಂದ ಸುತ್ತುವರೆದ ಲಿಂಗದ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಘನಭದಲ್ಲಿ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನ, ನಕುಲ-ಸಹದೇವರು ಬಿದ್ದಿದ್ದು ಅವರ ಮುಂದೆ ಧರ್ಮರಾಯನು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಮೇಲಿನ ಘನಭದಲ್ಲಿ ಭೀಮನು ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ

ಕಥಾನಕದ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪಗಳೊಂದಿಗೆ ಬೇಡರಕಣ್ಣಪ್ಪ, ಊರುಗೋಲು ಹಿಡಿದು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ, ನೃತ್ಯಗಾರ್ತಿ, ತಬಲವಾದಕರ ಉಬ್ಬುಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ.

ಮುಖಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಕಂಭಗಳಿವೆ. ಎರಡು ಕಂಭಗಳು ಚಿತ್ರಕಾಂಡ ಕಂಭಗಳಾಗಿದ್ದು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಪುಷ್ಪ ಬೋದಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಮಾದರಿಯ ಕಂಭವು ರುದ್ರಕಾಂತ ಮಾದರಿಯದಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾದರಿಯ ಕಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಘನಬದ ಮೇಲೆ ಬಹುಕೋನಾಕೃತಿಯ ದಂಡವಿದ್ದು ಇದರ ಮೇಲೆ ಘನಭವಿದ್ದು ಘನಭದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಪುಟ್ಟದಾದ ದಂಡವಿದೆ. ಈ ಮಾದರಿಯ ಕಂಭಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಕಂಭಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊಯ್ಸಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಗುತ್ತವೆ. ಈ ದೇವಾಲಯವು ಕ್ರಿ.ಶ.1410ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದ್ದು ವಿಜಯನಗರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಆರಂಭಿಕ ಹಂತದ್ದಾಗಿದ್ದು ಹೊಯ್ಸಳರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಜಾಲವಾತಾಯನ

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜಾಲವಾತಾಯನಕ್ಕೆ ನೀಡಲಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದು ಜಾಲವಾತಾಯನವು ಸರಳವಾಗಿದೆ. ಸರಳವಾದ ಚೌಕಾಕಾರದ ತುರ್ಯಾಶ್ರ ಮಾದರಿಯ ಜಾಲವಾತಾಯನವು ಮಂಟಪದ ದಕ್ಷಿಣ ಬಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭಗುಡಿಗೆ ಎದುರಾಗಿದೆ.

ಪ್ರನಾಳ ಮತ್ತು ಮುಚ್ಚಿಗೆ

ಪ್ರನಾಳವು ಅಧಿಷ್ಠಾನದ ಪಟ್ಟಿಕಾದಿಂದ ಹೊರಬಂದಿದೆ. ಪ್ರನಾಳ ಗಜವಕ್ತ್ರ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಒಂದೇ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಇಡೀ ಪ್ರನಾಳವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಪ್ರನಾಳದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲುವೆಯಂಥ ರಚನೆ ಇದೆ. ಪ್ರನಾಳದ ತುದಿಯು ಚೌಕಾಕಾರವಾಗಿದ್ದು ತುದಿಯು ಹೂವಿನ ದಳದಂತೆ ಅಲಂಕೃತಗೊಂಡಿದೆ. ದೇವಾಲಯವು ಸರಳವಾದ ನಾಭಿಚಂದ ಮಾದರಿಯ ಮುಚ್ಚಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದು, ಅದರ ಸುತ್ತ ಅಷ್ಟಧಿಕ್ಪಾಲಕರ ಕೆತ್ತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಶಿಲ್ಪಗಳು: ದೇವಾಲಯದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಗಂಗ, ಚೋಳ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯ ಭೈರವ, ಸೂರ್ಯ, ದ್ವಾರಪಾಲಕರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ.

ಭೈರವ: ಗಂಗರ ಕಾಲದ ಈ ಶಿಲ್ಪವು ಸಮಪಾದದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆ. ಚತುರ್ಭುಜಿ ಶಿಲ್ಪವು ಮುಂಭಾಗದ ಬಲಗೈಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಗೈ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದು ಮುಂಗೈ ಕರಿಹಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಹಿಂಭಾಗದ ಕೈಗಳಿಗೆ ಜಾಗ ಸಾಲದಾಗಿದ್ದು, ಇರುವ ಸ್ಥಳಾವಕಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆತ್ತನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕೈ ಭಿಕ್ಷಾ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಭುಜಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲವಿದೆ. ಭೈರವನ ಜಟೆಯು ಭುಜಗಳವರೆಗೂ ಹರಡಿದೆ. ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳಿವೆ. ಕಂಠಹಾರ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಉದರಬಂಧ, ಕೈಗಡಗ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಯ ಕೈಯೂರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದೆ.

ಸೂರ್ಯ: ಸರಳವಾದ ಸೂರ್ಯನ ವಿಗ್ರಹದ ಸುತ್ತ ಪ್ರಭಾವಳಿ ಇದೆ. ಕರಂಡ ಮುಕುಟವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದು ಎರಡೂ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ತಾವರೆ ಮೊಗ್ಗನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಂತಿದೆ. ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞೋಪವೀತವಿದ್ದು ಕಚ್ಚಾದಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಡಗ ಮತ್ತು ಕೈಯೂರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸೂರ್ಯಶಿಲ್ಪ ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ದ್ವಾರಪಾಲಕರು: ಮುಖ್ಯ ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಅಂತರಾಳದ ದ್ವಾರದ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಚೋಳಶೈಲಿಯ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಅಡಿಗಳಷ್ಟು ಎತ್ತರದ ದ್ವಾರಪಾಲಕರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಶಿಲ್ಪಗಳು ದ್ವಾರಬಂಧದಲ್ಲಿರದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಿಲ್ಪಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ತಂಜಾವೂರಿನ ಬೃಹದೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿನ ದ್ವಾರಪಾಲಕರನ್ನು ಹೋಲುತ್ತವೆ. ತ್ರಿಭಂಗಿಯಲ್ಲಿನ ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ಎಡಗಾಲನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಊರಿ ಬಲಗಾಲನ್ನು ಗದೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಕಂಠಹಾರ, ಯಜ್ಞೋಪವೀತ, ಉದರಬಂಧ, ಸೊಂಟದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಮುಖದಲ್ಲಿನ ದಪ್ಪಕಣ್ಣುಗಳು, ಕೋರೆಗಳು ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಭೇಕರತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳಿದ್ದು ಜಟಿಯು ಹಿಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಆಯುಧಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತಿವೆ.

ಕಪ್ಪುಸೋಗೆ ಲಿಂಗದ ಗುಡಿ : ದೇವಾಲಯದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಪುಟ್ಟದಾದ ಕಪ್ಪುಸೋಗೆ ಲಿಂಗದ ಗುಡಿ ಇದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರವಿರುವ ಲಿಂಗವು ಗಂಗರ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ಡಾ.ದೇವರಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿರವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಲಿಂಗವು ಕಲ್ಲಿನ ಅಜ್ಜಿನಂತಹ ಪೀಠವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇಂತಹ ಪೀಠಗಳು ಬಲು ವಿರಳ. ಗರ್ಭಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಇರುವ ಮುಖಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಎರಡು ರುದ್ರಕಾಂತ ಕಂಭಗಳಿವೆ. ರುದ್ರಕಾಂತ ಕಂಭದ ದಂಡದ ಮೇಲೆ ಲಾಸುಮವಿದ್ದು, ಲಾಸುಮದ ಮೇಲೆ ಮಂಡಿ ಫಲಗೈ ಇದ್ದು ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುಖಮಂಟಪ ಒಳಭಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಆಧಾರಪೋತಿಕೆಯು ಮುಂಚಾಚಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಪರಾಮರ್ಶನ/ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಆಕರಗಳು

- *Annual Report of the Mysore Archeological Department, Survey of Mysore, MAR, 1902-1942.* The Government Press.
- Rice. B.L. (1894). *Epigraphia Carnatica-IX and Supplementary.* (Reprint in 1905). Mysore Government Central Press.
- Suryanath U Kamath. (1989). *Bangalore Rural District Gazetteer.* Government of Karnataka.
- Suryanath U Kamath. (1989). *Karnataka State Gazetteer.* Government of Karnataka.

ಕ್ಷೇತ್ರಕಾರ್ಯ

- ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ-ಕೊಂಡ್ರಹಳ್ಳಿ, ಹೊಸಕೋಟೆ. ದಿನಾಂಕ 07 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 2018

ವಕ್ರ ವಿವರ

- ಅರ್ಚಕರು, ಧರ್ಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ಕೊಂಡ್ರಹಳ್ಳಿ, ಹೊಸಕೋಟೆ. ದಿನಾಂಕ: 07-09-2018
- ಗೋಪಾಲರಾವ್.ಹೆಚ್.ಎಸ್, ಶಾಸನತಜ್ಞರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ ಅಕಾಡೆಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು, ದಿನಾಂಕ 27-29 ಮೇ, 2018

ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಆಕರಗಳು

- ಡೆವಿಡ್.ಎನ್.ಲಾರೆಂಜನ್. (2005). ಕಾಪಾಲಿಕರು ಮತ್ತು ಕಾಳಾಮುಖರು-ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಎರಡು ಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು (ಅನು, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಕುಲಕರ್ಣಿ). ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ.
- ದೇವರ ಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ. (1994). ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರ ದೇವಾಲಯಗಳು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್.
- ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ.ಪಿ.ಆರ್. (ಪ್ರ.ಸಂ.) ಮತ್ತು ದೇವರಕೊಂಡಾರೆಡ್ಡಿ (ಸಂ.) (1993). ಗಂಗರ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ.